

Pedagogicko-psychologická diagnostika
jako disciplína, její pojetí, cíle, předmět.
Etika

Diagnostika

- principem diagnostiky dlouhodobé i krátkodobé úsilí o zjišťování, rozpoznávání, posouzení, hodnocení a utřídění jistých jevů skutečnosti podle vlastností a kritérií, které sledujeme
- Účelem diagnostiky je stanovení závěrečné diagnózy na základě poznání jedince či skupiny. Primárně jde o rozpoznání úrovně a kvality individuálních zvláštností zkoumané osoby, a to nejen staticky, ale i v jejich vývoji.
- Diagnostický výsledek v pedagogické diagnostice není klinickou diagnózou!!!

Diagnostika žáka

- poznávání individuálních zvláštností a osobnosti vychovávaného za účelem optimalizace výchovy a využití jeho potenciálu.
- cílevědomá a záměrná činnost, která v první řadě akcentuje potřeby dítěte jako objektu našeho působení.

Co potřebuje učitelka k diagnostické činnosti?

- Teoretické znalosti
- Sleduje cíl
- Postupuje dle konkrétních zásad
- Využívá odpovídající metody a nástroje
- Uplatňuje principy pedagogické diagnostiky
- Výsledek: Získává nové poznatky a zkušenosti

Diagnostická činnost učitelky

- rozpoznávat odlišné učební potřeby a možnosti jednotlivých dětí aktivním získáváním informací o dětech (např. rozhovory, pozorováním, analýzou portfolia);
- projevovat porozumění pro potřeby dětí a adekvátně reagovat na přímé i nepřímé podněty a potřeby dětí;
- diferencovat a individualizovat vzdělávací proces vzhledem k možnostem a potřebám jednotlivých dětí, snaží se o dosažení osobního maxima u každého dítěte;

Diagnostická činnost učitelky

- analyzovat vztahy ve třídě a pozitivně je ovlivňovat přiměřenými zásahy;
- pomáhat dětem izolovaným a obtížně se začleňujícím;
- vhodným způsobem komunikovat získané výsledky s rodiči, dětmi, dalšími odborníky a společně s nimi zavádět opatření ve prospěch rozvoje dětí a sledovat společně jejich pokrok.

Základní pojmy pedagogické diagnostiky

dvě pojetí

přímá diagnostická činnost

Tomanová(2006)

teoretické přístupy

např. Zelinková (2001)

Přímá diagnostická činnost

- „Komplexní proces, jehož cílem je poznávání, posuzování a hodnocení vzdělávacího procesu a jeho aktérů“. (Zelinková, 2001).
- Informace získané diagnostickou činností slouží učitelce k volbě optimálních postupů a úpravě podmínek vzdělávání tak, aby u dítěte docházelo k vývojově vyšším změnám.
- Diagnostický proces je cyklický, což znamená, že neustále ověřuje efektivitu podmínek a procesů, které učitelka při vzdělávání využívá. Buď potvrzuje správnost volby, nebo je signálem k provedení změny

Teoretický přístup

- orientace na teorii a metodologii diagnostikování v edukačním prostředí
- jde o teorii objektivního zjišťování, posuzování a hodnocení vnitřních a vnějších podmínek výchovně vzdělávacího procesu, jeho průběhu a výsledků (např. Gavora, 2001, Zelinková, 2001)

Anamnéza, diagnóza, Prognóza

- anamnéza (zjištění, co v životě dítěte předcházelo)
- diagnóza (vyjádření současného stavu)
- prognóza (jaká je pozitivní perspektiva dítěte ve vzdělávání).

DVA ZÁKLADNÍ DRUHY DIAGNOSTICKÉ ČINNOSTI

- **Neformální**
- Jde o posuzování dítěte a rozhodování o dalších postupech, které učitelka vykonává zcela spontánně a téměř nepřetržitě. Takto získávané informace o dítěti nejsou dostačující pro jeho cílený a individualizovaný rozvoj, ale jsou východiskem pro důslednou systematickou diagnostickou práci.
- Často jde o útržkovitě zachycené projevy, jakými jsou pláč, hádka s druhým dítětem, dobře či špatně provedený úkon (od konstrukce s kostkami přes kreslení až po umývání rukou) atd.
- To, co si učitelka zapamatuje z těchto vjemů a jak si je vysvětluje, často souvisí s tzv. kauzální atribucí, ale i dalšími chybami v diagnostikování.

2 základní chyby v diagnostikování

- 1. falešná pozitivní chyba – dítěti jsou přisouzeny projevy, které ve skutečnosti nevykazuje
- 2. falešná negativní chyba – při posuzování dítěte učitelka význam projevů podcení či přehlédne (dítě trpí závažnějším problémem)

DVA ZÁKLADNÍ DRUHY DIAGNOSTICKÉ ČINNOSTI

- **Formální**
- Pracuje v určitém schématu, které má svá pravidla, předem dané metody a postupy, ale také evidenci dat.
- Učitelka tedy získává informace z různých zdrojů, zaznamenává je a systematicky s nimi dál pracuje ve prospěch dítěte.

Základní diagnostické otázky:

- **Jaký je aktuální profil žákovy osobnosti?** – jeho vlastnosti, projevy, školní výkony? Jaké jsou jeho kompetence, schopnosti, dovednosti, způsobilost vykonávat školní práci?
- **Čím je motivováno jeho chování a jednání?** Jaké jsou jeho potřeby, motivy, zájmy, aspirační úroveň? Jaké jsou jeho zájmy, postoje k práci, k okolí?
- **Jaké jsou silné a slabé stránky žáka?** V čem žák vyniká? Jaké má vlohy, nadání? Jaké má žák deficity a čím jsou způsobeny?
- **Jaký je pravděpodobný směr jeho dalšího vývoje?** Jaké jsou jeho studijní předpoklady? Jak usměrňovat vývoj žáka?

Základní diagnostické otázky:

- Jaký je aktuální zdravotní stav?
- Jaké jsou vzájemné vztahy mezi žáky?
- Jaké je rodinné prostředí žáka?

Individualizovaná diagnostika

- Jejím základem je srovnávání jedince (dítěte či učitelka) se sebou samým.
- Při individualizované diagnostice se porovnává pokrok dítěte/učitelky s dřívějším výsledkem v dané činnosti nebo výkonu, který byl pedagogicky, tj. cíleně stimulován.

Formativní diagnostika

- průběžná
- pro změnu strategií na podporu rozvoje dítěte
- je završena v určitém období **sumativní** (závěrečnou, sumarizující úroveň zrání a kompetencí dítěte) diagnostickou činností

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (2017, s. 7)

- „je nutné, aby vzdělávací působení učitele vycházelo z *pedagogické diagnostiky* – z pozorování a uvědomění si individuálních potřeb a zájmů dítěte, ze znalosti aktuálního stavu jeho vývoje, konkrétní životní a sociální situace a pravidelného sledování jeho vývoje a vzdělávacích pokroků“.

- aby „bylo u dětí dosaženo stejného vzdělávacího cíle, musí se jednat s každým jinak. Nejde o to, aby byly všechny děti stejné a stejně se chovaly, ale aby byly v životě šťastné a dosáhly úspěchu. Každé dítě má právo být jiné než ti druzí a není nic nespravedlivějšího než stejné zacházení s nestejnými lidmi“ (Sedláčková, Syslová a Štěpánková, 2012, s. 21)

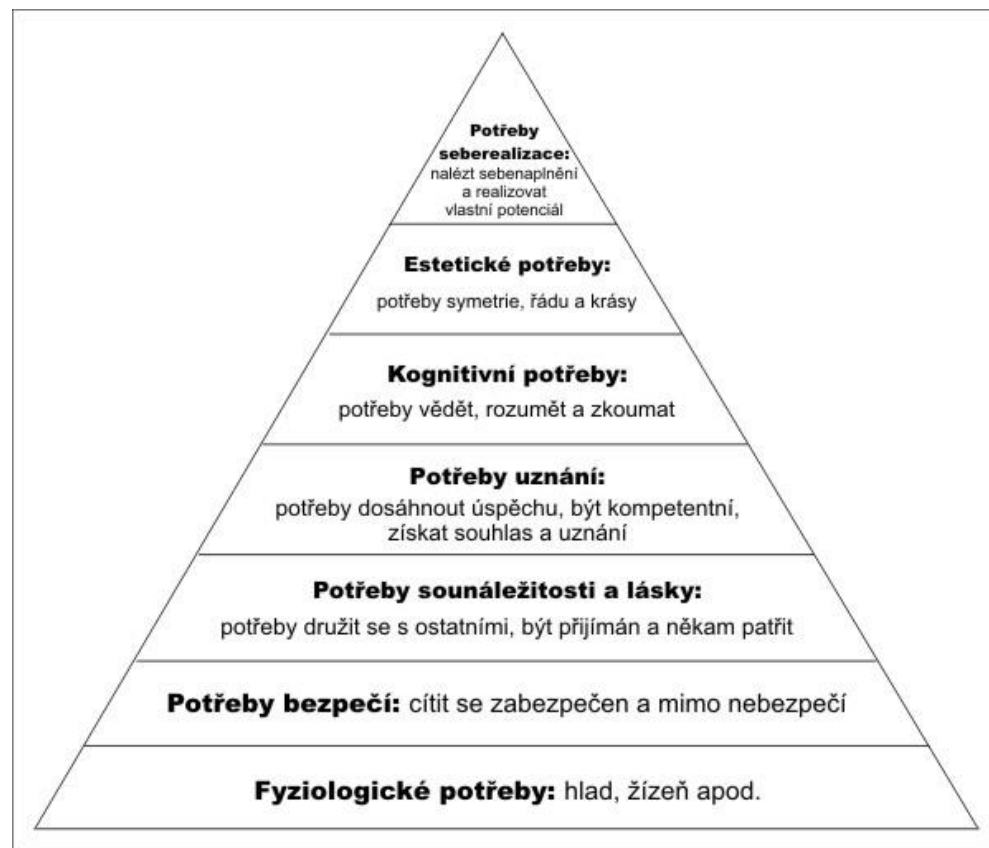
RVP PV

- *uvědomění si individuálních potřeb dětí*
- *sledovat zájmy dítěte*
- *znalost aktuálního stavu jeho vývoje*
- *znalost konkrétní životní a sociální situace*
- *vývoj a vzdělávací pokroky*

Potřeby dětí - model potřeb podle Matějčka (1994)

- **Potřeba určitého množství, proměnlivosti a kvality vnějších podnětů.** Její uspokojení umožňuje naladit organismus na žádoucí úroveň aktivity.
- **Potřeba určité stálosti, řádu a smyslu v podnětech, tj. smysluplného světa.** Uspokojení této potřeby umožňuje, aby se z podnětů, které by byly jinak chaotické a nezpracovatelné, staly poznatky, zkušenosti a pracovní strategie. Jde tedy o základní podmínky pro jakékoliv učení.
- **Potřeba prvotních emocionálních a sociálních vztahů,** tj. vztahů k osobě matky a k osobám dalších primárních vychovatelů. Náležité uspokojování této potřeby přináší dítěti pocit životní jistoty a je podmínkou pro žádoucí vnitřní integraci jeho osobnosti.
- **Potřeba společenského uplatnění a společenské hodnoty, z jejíhož uspokojení vychází zdravé uvědomění vlastního já, vlastní identity.** To je pak dále podmínkou pro osvojení užitečných společenských rolí a hodnotových cílů životního snažení.
- **Potřeba otevřené budoucnosti nebo životní perspektivy.** Její uspokojení dává lidskému životu časové rozpětí a podněcuje a udržuje v člověku jeho životní aktivitu.

Potřeby dětí (model dle Maslowa, 1943)

Dynamické testování

- ***Při dynamickém testování se klade důraz na proces vyšetření, nikoliv na pouhý skórový výsledek. Usuzuje se na schopnost (potenciál) osvojit si postupy řešení úkolů předkládaných administrátorem v průběhu vyšetření.***

Dynamické testování

- Administrátor při vyšetření poskytuje testovanému dítěti zpětnou vazbu o tom, jak se mu v dané úloze daří, a dle potřeby ho směřuje ke vhodnějšímu způsobu práce s úlohou. Přitom sleduje reakce dítěte na tuto zpětnou vazbu a míru přizpůsobení jeho práce k daným postupům (Krejčová, 2015). Výsledky testování tedy nesměřují k diagnóze, ani nesdělují, jaká je úroveň dítěte vzhledem k populační normě. Není tedy důležité, co už dítě umí, ale spíše to, co je schopné se momentálně naučit nového.
- <https://www.youtube.com/watch?v=Wu-Z1QmuXR0>
- https://www.youtube.com/watch?v=uwCrak_MMx4
- <https://www.youtube.com/watch?v=8I2hrSRbmHE>

Etické zásady používání diagnostických metod

- Citlivá osobní data o žákovi nebo jeho rodičích, pracovat s nimi ve speciálním režimu - Právní aspekty pedagogické diagnostiky
- Učitel je oprávněn získávat základní informace o žákovi, rodič je povinen určité informace sdělit.
- **Školský zákon - zákon 541/2004 Sb.** O předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání

Etické zásady používání diagnostických metod

- **Neškodit**
- **Ochrana metod a údajů**
- **Souhlas klienta (zák. zástupce)**
- **Použití diagnostických nástrojů**

Neškodit

- Platí pro jakoukoli činnost učitele
- Častá pochybení – učitel znevažuje schopnosti, ironizuje, vyjadřuje pochybnosti, spěchá, nevhodně pobízí,..
- Při získávání informací nesmí učitel použít manipulativní techniky (sugestivní otázky, výhrůžky, ..)
- Nevhodná interpretace výsledků – nutné přihlédnout ke kontextu, oborové znalosti, odborné zkušenosti

Neškodit

- Interpretovat výsledky v kontextu znalostí a zkušeností
- Pedagog nesmí vědomě použít diagnostické metody, kterými žáka uvádí v omyl, lže, podvádí
- Nepoužívat zastaralé metody nebo ty, které dobře nezná.

Ochrana metod a údajů

- Testy a dotazníky je potřeba chránit před přístupem neoprávněných osob (žák, rodiče)
- I opakování testů zlepšuje výsledek
- Je neetické zveřejňovat informace, které poskytnou rodiče o dítěti nebo samo dítě, stejně tak výsledky diagnostiky (**výsledky sociometrie!**, ankety, dotazníků,..)

Souhlas klienta s použitím diagnostických nástrojů

- Učitel musí získat souhlas s použitím specifických metod sloužících spec. cíli např. výzkum, nesouvisející s naplněním poslání školy.
- Sem patří metody, které se používají k poradenským účelům
- Učitel požádá o informovaný souhlas –jde v něm o to poskytnout maximum informací o samotném postupu, přednostech, rizicích, .. A jak se bude nakládat s výsledky
- Zásada mlčenlivosti – nesdělovat výsledky ani blízkým osobám, nesdělovat informace mimo školu

Použití diagnostických nástrojů

- Pro použití řady metod je nezbytné pregraduální vzdělávání v konkrétním oboru, další výcvik, praxe pod supervizí
- Zdrženlivost učitele při použití diagnostických metod je výrazem jeho odpovědnosti – zejména projektivní techniky je problematické interpretovat, např. kresbu učitel vyhodnocuje ve vztahu ke své odbornosti na rovině percepčně kognitivní, grafomotorické, výtvarné, jako podnět k dalšímu hovoru, formulování otázek
- Podobně testy inteligence nebo osobnostní testy, stanovování diagnóz, spekulace o rodinných vztazích - neetické!!

Standardy pro pedagogické a psychologické testování

- V ČR neexistují české specifické etické zásady použití diagnostiky ve školství.
- Existuje jen překlad (z r. 2001) amerických **Standardů pro pedagogické a psychologické testování** (1999)

Použitá literatura

- MERTIN, V. a KREJČOVÁ, L. Metody a postupy poznávání žáka : pedagogická diagnostika. Praha: Wolters Kluwer, 2016.
- SYSLOVÁ, Z., KRATOCHVÍLOVÁ, J. a FIKAROVÁ, T. *Pedagogická diagnostika v mateřské škole. Práce s portfoliem dítěte*. Praha: Portál, 2018.
- Zdeněk, M. (1994). Co děti nejvíc potřebují. *Portál, Praha*.
- ZELINKOVÁ, O. Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program. Praha: Portál, 2011.
-